

Юридична відповідальність за порушення у сфері туристичної діяльності

ПЛАН:

- 1. Види порушень законодавства України у сфері туризму: загальні положення.
- 2. Види юридичної відповідальності за правопорушення у сфері туризму.
- 3. Відшкодування шкоди, завданої порушенням законодавства у сфері туристичної діяльності.

Види порушень законодавства України у сфері туризму: загальні положення.

Відповідно до ст. 30 Закону України "Про туризм" порушеннями законодавства у сфері туризму є:

- провадження туроператорської діяльності без отримання відповідної ліцензії або недодержання ліцензійних умов;
- залучення до надання туристичних послуг осіб, які не відповідають установленим законодавством відповідним кваліфікаційним вимогам;
- ненадання, несвоєчасне надання або надання туристові інформації, що не відповідає дійсності;
- порушення вимог стандартів, норм і правил у сфері туризму;
- незаконне використання категорії об'єкта туристичної інфраструктури;
- порушення умов договору між туристом і суб'єктом туристичної діяльності з надання туристичних послуг;
- невиконання розпоряджень уповноважених органів та осіб про усунення порушень ліцензійних умов;

- • порушення правил щодо охорони чи використання об'єктів туристичної інфраструктури, знищення або пошкодження об'єктів відвідування;
- • створення перешкод уповноваженій на те законом посадовій чи службовій особі у здійсненні контролю за туристичною діяльністю, у проведенні перевірки якості надаваних (наданих) туристичних послуг або додержанні ліцензійних умов, стандартів, норм і правил щодо здійснення туристичної діяльності;
- • незаконне втручання у здійснення туристичної діяльності;
- • розголошення відомостей, що становлять конфіденційну або іншу охоронювану законом інформацію.
- Законами може передбачатися відповідальність і за інші порушення у сфері туристичної діяльності.

Отже, загальноновизнаними ознаками правопорушення є:

- • наявність діяння, що виражається у діяльності чи бездіяльності особи;
- • протиправність, тобто порушення прямо встановленої в законі заборони чи невиконання обов'язку, що встановлений у законі чи договорі;
- • наявність вини, тобто розуміння чи усвідомлення протиправності власної поведінки та наслідків, що настають;
- • наявність шкоди чи можливості її заподіяння і причинного зв'язку між протиправним діянням та заподіяною шкодою.

Види юридичної відповідальності за правопорушення у сфері туризму.

- Правовою основою для застосування юридичної відповідальності суб'єктів туристичної діяльності є загальні положення Господарського, Цивільного і Кримінального кодексів України, Кодексу України про адміністративні правопорушення, Податкового Кодексу України, а також інших законів України щодо окремих аспектів такої діяльності.

Юридична відповідальність має такі ознаки:

- • має примусовий характер. Ніякі інші заходи суспільного примусу (наприклад, суспільний осуд та ін.), навіть якщо вони здійснюються у зв'язку з правопорушенням, не є юридичною відповідальністю. Причому юридична відповідальність не є примусом, вона "вимірник" примусу, оскільки має кількісні показники (штраф – у гривнях, позбавлення волі – у роках та ін.);
- • настає тільки за скоєне правопорушення. Саме правопорушення (його склад) є єдиною підставою для юридичної відповідальності. За своєю природою юридична відповідальність є негативною реакцією суспільства та держави на правопорушення, своєрідною формою захисту суспільства від порушень;

Юридична відповідальність має такі ознаки:

- • завжди передбачає певні позбавлення, неприємності для правопорушника. Це міра його покарання. Позбавлення можуть бути особистого, організаційного або майнового характеру. Особистий характер позбавлень передбачає, що правопорушник зазнає неприємностей особисто (догана, позбавлення батьківських прав, позбавлення волі, звільнення). Організаційний характер позбавлень проявляється в тому, що людина відчуває дискомфорт у зв'язку зі зміною свого статусу (переведенням на іншу роботу, заборонаю займатися певною діяльністю). Позбавлення майнового характеру пов'язані з позбавленням певних майнових, матеріальних засобів (штраф, конфіскація майна);
- • здійснюється державою (її органами) в рамках правозастосовного процесу, містить всі його особливості та стадії;

Юридична відповідальність має такі ознаки:

- • вид застосування примусових заходів до правопорушника – не результат суб'єктивного рішення правозастосувача, вони визначаються виходячи із санкції юридичної норми. Варто зауважити, що державно-примусові заходи можуть здійснюватися і на основі диспозиції правової норми.

Види відповідальності суб'єктів туристичної діяльності:

- • за галузевою приналежністю:
- господарсько-правова (щодо організації та здійснення туристичної діяльності), цивільно-правова (щодо надання туристичних послуг), адміністративно-правова, кримінально-правова (щодо здійснення туристичної діяльності та надання туристичних послуг фізичними особами-підприємцями та іншими суб'єктами туристичної діяльності, які не мають ознак юридичної особи);

Види відповідальності суб'єктів туристичної діяльності:

- • за кількістю суб'єктів та обсягом відповідальності:
 - одноособова (туроператора чи турагента), спільна чи солідарна (і туроператора, і турагента);
- • за правовими підставами:
 - передбачена законом і визначена сторонами у агентському чи іншому договорі.

- **Господарська-правова відповідальність** розглядається як спеціальний вид відповідальності за правопорушення в сфері господарювання. Правовим засобом є:
- • штрафні санкції, відшкодування збитків та оперативно-господарські санкції, що застосовуються до учасників господарських відносин за невиконання або неналежне виконання організаційно-господарських зобов'язань;
- • адміністративно-господарські санкції, що застосовуються до суб'єктів господарювання за порушення ними правил здійснення господарської діяльності та за своїм характером є публічно-правовими

- **Адміністративна відповідальність** – це вид юридичної відповідальності, що полягає в застосуванні вповноваженим органом або посадовою особою адміністративного покарання до особи, яка скоїла правопорушення.
- Адміністративна відповідальність настає в тому випадку, якщо правопорушення не спричиняє кримінальної відповідальності відповідно до чинного законодавства. Цим адміністративна відповідальність відрізняється, наприклад, від дисциплінарної та цивільно-правової.

Адміністративній відповідальності притаманний ряд характерних рис, які виражаються в такому:

- • підставою для адміністративної відповідальності є тільки те правопорушення, за здійснення якого передбачене адміністративне покарання. Порядок і підстави застосування адміністративної відповідальності встановлені Кодексом України про адміністративні правопорушення (надалі – КУпАП);
- • суб'єктами адміністративної відповідальності можуть бути фізичні та юридичні особи, які залучаються до відповідальності за такі провини, як невиконання або порушення правил дорожнього руху, охорони природи та інші.
- • До адміністративної відповідальності притягуються також і посадові особи за протиправні діяння, видання наказів, що порушують законодавство, неприйняття заходів щодо забезпечення виконання правил підлеглими особами та ін. Такі особи підлягають адміністративній відповідальності.

Адміністративній відповідальності притаманний ряд характерних рис, які виражаються в такому:

- • Фізичні особи притягаються до адміністративної відповідальності з досягненням 16-річчя. Суб'єктом притягнення до відповідальності виступає держава у вигляді спеціально уповноважених на те органів виконавчої влади та судів (суддів);
- • адміністративним законодавством за здійснення адміністративних провин передбачений перелік покарань (ст. 24 КУпАП).
- Адміністративне покарання застосовується до правопорушника відповідно до норм, що регламентують провадження у справах про адміністративні правопорушення, і встановлюється законом або підзаконним актом; застосування заходів адміністративної відповідальності не спричиняє судимості та звільнення з роботи.

- Фактичною підставою для адміністративної відповідальності суб'єктів туристичної діяльності є вчинення адміністративного проступку, передбаченого КупАП. Так, адміністративно-правова відповідальність фізичних осіб-підприємців і посадових осіб суб'єктів туристичної діяльності може наступати у разі:
- виконання робіт, надання послуг, що не відповідають вимогам стандарту, норм і правил (ст.168-1 КупАП);
- фіктивного банкрутства (ст.166-17 КупАП);
- порушення законодавства про захист прав споживачів (ст.156-1 КупАП); недобросовісної конкуренції (ст.164-3 КупАП);
- порушення правил торгівлі та надання послуг працівниками, торгівлі, громадського харчування та сфери послуг, громадянами, які займаються підприємницькою діяльністю (ст. 155 КупАП).
- Варто враховувати, що, як зазначено у ч. 2 ст. 9 КупАП, "адміністративна відповідальність за правопорушення, передбачені цим Кодексом, настає, якщо ці порушення за своїм характером не тягнуть за собою відповідно до закону кримінальної відповідальності".

- **Цивільно-правова відповідальність**, будучи різновидом юридичної відповідальності, випливає з порушення майнових та особистих немайнових прав громадян та організацій. Вона полягає в застосуванні до правопорушника неvigідних, негативних для нього заходів впливу, передбачених нормами цивільного та сімейного законодавства.
- Залежно від підстав виникнення зобов'язань, у результаті яких виникає цивільна відповідальність, виділяють два її види:
- **договірна відповідальність** – це відповідальність боржника перед кредитором щодо зобов'язання, що випливає з договору, внаслідок невиконання або неналежного виконання умов цього договору;
- **позадоговірна відповідальність**, що виникає в чинність зобов'язань, установлених нормами права.

- Цивільно-правова відповідальність настає за порушення цивільних прав, переслідує компенсаційну мету та полягає у відновленні порушеного права. Вона має, як правило, майновий характер, тобто спричиняє відшкодування правопорушником заподіяної майнової або моральної шкоди. За цивільно-правові делікти законом передбачені такі види покарань:
 - • відшкодування збитків (реального збитку, неодержаних доходів),
 - • сплата неустойки, штраф, примусове повернення або вилучення неправомірно придбаного майна,
 - • компенсація моральної шкоди,
 - • позбавлення батьківських прав та ін.

- Цивільно-правова відповідальність суб'єктів туристичної діяльності настає за невиконання або неналежне виконання договору на туристичне обслуговування за умови, що однією із сторін таких зобов'язань є турист. Однак ця теза потребує уточнення, адже питання визначення належного відповідача у спорах щодо надання туристичної послуги є досить проблемним. Відповідно до ст. 32 Закону України "Про туризм" за неналежне виконання своїх зобов'язань туроператор, турагент, інші суб'єкти туристичної діяльності несуть майнову та іншу відповідальність, визначену в договорі відповідно до чинного законодавства.

Цивільним кодексом України встановлено правові наслідки порушення зобов'язання, серед яких є:

- • припинення зобов'язання внаслідок односторонньої відмови від зобов'язання, якщо це встановлено договором або законом, або розірвання договору;
- • зміна умов зобов'язання;
- • сплата неустойки;
- • відшкодування збитків і моральної шкоди.

- **Кримінальна відповідальність** – це спосіб державного правового впливу на особу, яка вчинила злочин, відповідно до чого їй належить перетерпіти позбавлення, передбачені Кримінальним кодексом України (надалі – ККУ). Підставою такої відповідальності може бути тільки діяння, що містить всі ознаки складу злочину. Кримінально-правова відповідальність може настати для фізичних осіб-підприємців і посадових осіб суб'єктів туристичної діяльності за такі злочини, як:
 - • шахрайство (ст. 190 ККУ);
 - • привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (ст. 191 ККУ);
 - • ухилення від сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів (ст. 212 ККУ);
 - • незаконне використання знака для товарів і послуг, фірмового найменування, кваліфікованого зазначення походження товару (ст. 229 ККУ);
 - • незаконне збирання з метою використання або використання відомостей, що становлять комерційну таємницю (ст. 231 ККУ);
 - • розголошення комерційної таємниці (ст. 232 ККУ) тощо.

3. Відшкодування шкоди, завданої порушенням законодавства у сфері туристичної діяльності.

- Відповідно до ст. 30 Закону України "Про туризм" порушення законодавства у сфері туризму тягне за собою відповідальність. Так, основними порушеннями законодавства у сфері туризму є:
 - • здійснення туристичної діяльності без отримання відповідного дозволу (ліцензії) або недодержання ліцензійних умов з надання туристичних послуг. Відповідно до ст. 164 КУпАП провадження господарської діяльності без державної реєстрації як суб'єкта господарювання або без отримання ліцензії на провадження певного виду господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню, чи здійснення таких видів господарської діяльності з порушенням умов ліцензування, а так само без дозволу або іншого документа дозвільного характеру, якщо це передбачене законом (крім випадків застосування принципу мовчазної згоди), – тягне за собою накладення штрафу від двадцяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією виготовленої продукції, знарядь виробництва, сировини та грошей, здобутих унаслідок вчинення цього адміністративного правопорушення, чи без такої.

ОСНОВНИМИ ПОРУШЕННЯМИ ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ТУРИЗМУ Є:

- Дії, передбачені ч. 1 ст 164 КУпАП, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за таке саме правопорушення, або пов'язані з отриманням доходу у великих розмірах, – тягнуть за собою накладення штрафу від ста до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією виготовленої продукції, знарядь виробництва, сировини та грошей, одержаних внаслідок вчинення цього адміністративного правопорушення.

ОСНОВНИМИ ПОРУШЕННЯМИ ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ТУРИЗМУ Є:

- Отримання доходу у великих розмірах має місце, коли його сума у тисячу та більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян;
- • залучення до надання туристичних послуг осіб, які не відповідають установленим законодавством відповідним кваліфікаційним вимогам і не мають відповідних дозволів на право здійснення туристичного супроводу у випадках, визначених законодавством;
- • несвоєчасне надання або надання туристові інформації, що не відповідає дійсності, тягне за собою відповідальність у розмірі 30 % від вартості наданої послуги, але не менше п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. У разі, коли відповідно до закону суб'єкт господарської діяльності не веде обов'язковий облік доходів і витрат, – у розмірі п'яти 168 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (ст. 23 Закону України "Про захист прав споживачів");

ОСНОВНИМИ ПОРУШЕННЯМИ ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ТУРИЗМУ Є:

- • порушення вимог стандартів, норм і правил у сфері туризму. Зокрема, виконання робіт, надання послуг, що не відповідають вимогам стандартів, норм і правил, – тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб і громадян, які провадять підприємницьку діяльність, від одного до вісімнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (ст. 168-1 КУпАП);
- • незаконне використання категорії об'єкта туристичної інфраструктури. На жаль, чинним законодавством не врегульовані питання щодо відповідальності за порушення, допущені у процесі використання об'єкта такої категорії. Це призводить до негативних наслідків і створює можливості для зловживань;

ОСНОВНИМИ ПОРУШЕННЯМИ ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ТУРИЗМУ Є:

- • порушення умов договору між туристом і суб'єктом туристичної діяльності з надання туристичних послуг. Відповідно до Закону України "Про туризм" за неналежне виконання своїх зобов'язань туроператор, турагент, інші суб'єкти туристичної діяльності несуть майнову та іншу відповідальність, визначену в договорі відповідно до чинного законодавства. Розмір майнової відповідальності туроператора, турагента чи іншого суб'єкта туристичної діяльності не може перевищувати фактично завданих замовнику збитків з їх вини. Спори майнового характеру між суб'єктами туристичної діяльності та споживачами туристичних послуг вирішуються у встановленому порядку з дотриманням вимог законодавства.
- Згідно із Законом України "Про захист прав споживачів" порушення умов договору між споживачем (туристом) і виконавцем (суб'єктом туристичної діяльності) про виконання роботи, надання послуги – у розмірі 100 % вартості виконаної роботи (наданої послуги). За ті самі дії, вчинені щодо групи споживачів (групи туристів), – у розмірі від 1 до 10 % вартості виконаних робіт (наданих послуг) за попередній календарний місяць, але не менше п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

ОСНОВНИМИ ПОРУШЕННЯМИ ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ТУРИЗМУ Є:

- невиконання розпоряджень уповноважених органів та осіб про усунення порушень ліцензійних умов тягне за собою анулювання ліцензії на здійснення туристичної діяльності;
- порушення правил щодо охорони чи використання об'єктів туристичної інфраструктури, знищення або пошкодження об'єктів відвідування. Порушення режиму використання пам'ятки культурної спадщини, порушення режиму історико-культурного заповідника чи історико-культурної заповідної території тягне за собою накладення штрафу на громадян від 169 п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб – від ста до ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (КУпАП).
- Відповідно до ст. 188-33 КУпАП невиконання законних вимог посадових осіб органів охорони культурної спадщини щодо усунення порушень вимог законодавства про охорону культурної спадщини або створення перешкод для їх діяльності – тягнуть за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Ті самі дії, вчинені повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення, – тягнуть за собою накладення штрафу від ста до ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

ОСНОВНИМИ ПОРУШЕННЯМИ ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ТУРИЗМУ Є:

- створення перешкод уповноваженій на те законом посадовій чи службовій особі у здійсненні контролю за туристичною діяльністю, у проведенні перевірки якості надаваних (наданих) туристичних послуг або додержанні ліцензійних умов, стандартів, норм і правил щодо здійснення туристичної діяльності. Відповідно до ст. 23 Закону України "Про захист прав споживачів" створення перешкод службовим особам спеціально уповноваженого органу виконавчої влади у сфері захисту прав споживачів і структурного підрозділу з питань захисту прав споживачів органу місцевого самоврядування у проведенні перевірки якості продукції, а також правил торговельного та інших видів обслуговування – у розмірі від 1 до 10 % вартості реалізованої продукції за попередній календарний місяць, але не менше десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. У разі, коли відповідно до закону суб'єкт господарської діяльності не веде обов'язковий облік доходів і витрат, – у розмірі десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

ОСНОВНИМИ ПОРУШЕННЯМИ ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ТУРИЗМУ Є:

- незаконне втручання у здійснення туристичної діяльності. Незаконне втручання в здійснення будь-якої діяльності можливе як з боку державних органів, так і з боку юридичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності та фізичних осіб. Відповідно до ст. 19 Господарського кодексу України незаконне втручання органів і посадових осіб місцевого самоврядування у господарську діяльність суб'єктів господарювання забороняється. Не допускається видання правових актів органів місцевого самоврядування, якими встановлюються не передбачені законом обмеження щодо обігу окремих видів товарів (послуг) на території відповідних адміністративно-територіальних одиниць. У разі умисного, з корисливих мотивів чи в інших особистих інтересах або в інтересах третіх осіб використання службовою особою 170 влади чи службового становища всупереч інтересам служби, якщо воно завдало істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб, – тягне за собою відповідальність у вигляді виправних робіт строком до двох років або арешту на строк до шести місяців, або обмеження волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років і зі штрафом від двохсот п'ятдесяти до семисот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (ст. 364 КК України).

ОСНОВНИМИ ПОРУШЕННЯМИ ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ТУРИЗМУ Є:

- Перевищення влади або службових повноважень, тобто умисне вчинення службовою особою дій, які явно виходять за межі наданих їй прав чи повноважень, якщо вони завдали істотної шкоди охоронюваним законом правам, інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам, інтересам юридичних осіб, – карається виправними роботами на строк до двох років або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням волі на строк від двох до п'яти років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років і зі штрафом від двохсот п'ятдесяти до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (ст. 365 ККУ).
- Також згідно із ст. 206 ККУ у разі вчинення протидії законній господарській діяльності, тобто протиправної вимоги припинити займатися господарською діяльністю чи обмежити її, укласти угоду або не виконувати укладену угоду, виконання (невиконання) якої може заподіяти матеріальної шкоди або обмежити законні права чи інтереси того, хто провадить господарську діяльність, поєднана з погрозою насильства над потерпілим або близькими йому особами, пошкодження чи знищення їхнього майна за відсутності ознак вимагання, – передбачена відповідальність у вигляді штрафу від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

ОСНОВНИМИ ПОРУШЕННЯМИ ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ТУРИЗМУ Є:

- розголошення відомостей, що становлять конфіденційну або іншу охоронювану законом інформацію. Відповідно до ч. 3. ст. 164-3 КУпАП отримання, використання, розголошення комерційної таємниці, а також конфіденційної інформації з метою заподіяння шкоди діловій репутації або майну іншого підприємця – тягне за собою накладення штрафу від дев'яти до вісімнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Органи державної влади, органи місцевого самоврядування, їх посадові та службові особи у сфері туристичної діяльності за порушення законодавства несуть відповідальність згідно із законом.

- Рішення, дії або бездіяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб можуть бути оскаржені до суду в порядку, встановленому законом.
- Шкода, заподіяна органами державної влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими та службовими особами фізичним чи юридичним особам під час виконання ними покладених на них обов'язків, підлягає відшкодуванню в порядку, встановленому законом.

Контрольні запитання:

- 1. Визначте поняття і ознаки юридичної відповідальності.
- 2. Наведіть функції та форми відповідальності.
- 3. Наведіть підстави притягнення до відповідальності. Які правопорушення у сфері туризму тягнуть за собою настання кримінальної відповідальності?
- 4. Який порядок відшкодування шкоди, завданої порушенням законодавства у сфері туристичної діяльності?